

SZÜRKE ÉLET (Kisregény 6. rész)

Írta Rónay György

A hóra emlékezem, a hajnalodó égre, a Visztula felől füstölgő ködre, a Barbakán tömör, fekete vonalára, a Piwnára, ahol éppen kialudtak a lámpák, de a klarisszák temploma zárva volt még. A Vártér sarkán, fejfel a cukrászda lépcsőjén elegáns, fekete ruhás részeg horkolt hanyatt a hóban. A túlsó sarkon — épp csak egy pillanatra láthattam a szürkületben, mielőtt elnyelte őket az aluljáró — fehéringes, piros kabátos, püspöksüveges, pásztorbotos betlehemesek mentek, ki tudja honnét, ki tudja hová, rúdon vitték a jászolt és úgy himbálták, mintha bölcsőt ringatnának.

Átvágtam a Vártéren és mentem tovább, magam sem tudom miért, lefelé a Krakowskie Przedmiescién; s akkor egyszerre mögöttem, előttem, fölöttem, egész Varsóban megszólaltak a karácsony-hajnali harangok. A Bristol felől vállra vetett lapátokkal és kotrókkal kis csapat közeledett az úttest közepén: az első hómunkások.

Nem messze előttem egy kapu alól egy asszony lépett ki. Vállát fázósan összehúszva, szapora léptekkel haladt, én meg lassan utána, keskeny lábnyomát nézve a taposatlan hóban, de úgy, hogy közben ott láttam, vagy inkább csak éreztem magam előtt vékony, fekete alakját is a járdán.

Egyszerre mintha elűnt volna. Fölnéztem: akkor lépett be a karmelitákhoz.

Nem vagyok vallásos; nem tudtam volna megmondani, mikor voltam utoljára templomban. Most se azért tértem be, mintha imádkozni akartam volna. Csak hirtelenül iszonyúan fáradt lettem és szerettem volna megpihenni, leülni valahol valami langyos zugba, emberszagot, embertestek melegét érezni; semmi többet, csak ezt, és csak ülni és nézni a semmiségbe.

Meglehetősen kevesen voltak, jobbára csak az első padokban. Csöngették, kijött a pap, a hívek fölálltak, aztán leültek és fölváltva mormolták az imákat a pappal. Se ezeket nem értettem, se a szertartást; én csak fáztam és pihenni akartam.

Egy pad szélére húzódtam, az egyik oszlop mögött, ahol egy szobor körül magas tartókban hat vagy nyolc vastag gyertya égett, meg egy sereg kisebb és vékonyabb is körben a kőpadlóra ragasztva, arasznyira a szobor lábától; ezek a libegő lángok jóleső, viaszszagú meleget árasztottak.

Először csak ezt a meleget éreztem: mintha lassan leolvasztotta volna rólam a rám fagyott jeget. Aztán mikor szemem megszokta a templom homályát és a sárgán vibráló gyertyavilágot, inkább csak úgy véletlenül rátekintettem a szoborra is. Fáradt, szomorú Krisztus volt, kereszt nélkül, mint egy árok partján, s végső elesettségben. Nem tudom, ismerik-e ezt a sajátos lengyel ábrázolást, ezt a szerencsétlen, összeroskadt, meredten ülő Krisztust, ezt a szegény *Chrystus frasobliwy*-t... Ott ült előttem, piros köpenyben, véres arccal, durva vonásokkal, ahogy valami népi művész fába faragta; ült a gyertyái közt esett vállal, csüggedt kezét a térdére fektetve, mint aki nem bírja tovább; én meg öelötte ültem, az ő gyertyái melegében, és ahogy néztem, elöntött valami mély és szomorú hála, amiért van valaki, aki még nálam is nyomorultabb.

Aztán még ezt is mondta:

— Az új lakást tulajdonképpen szintén Slawának köszönhattük. Ő nyomozta ki a cserelehetőséget, ő talpalta ki a szükséges engedélyeket.

Persze, ezt se gondoltuk végleges megoldásnak, hiszen ez is csak egy szoba volt, de a teljes komfortjával valóságos paradicsom ahhoz képest, ahol eddig laktunk. Azonfölül ezzel már kezdeni lehetett valamit, ahogy Slawa mondta: adandó alkalommal tovább cserélni kedvezőbbre, némi ráfizetéssel kétszobásra, hogy ne legyünk tovább összezárva Jerzyvel, vagy amire még gondolni is csak alig mertem, eladni és venni helyette két egyszobásat. Csakhogy ehhez Jerzy közreműködése kellett volna: hogy ő is törődjék a dologgal, ő is gyűjtsön a különbözetre. De ővele aztán igazán semmit sem lehet kezdeni. Ezt a helyzetet is éppúgy elfogadta, mint az eddigit, és a kisujját se mozdította volna érte, hogy változtasson rajta, hiába próbált Slawa a lelkére beszélni.

Egy percre eltűnődött, aztán folytatta.

— De hogyan is lehetne meggyőzni valakit, akinek ennyire nincs szilárd halmazállapota? Rávenni, hogy következetesen törekedjék valamire, és kitartóan dolgozzék valamiért, ha egyszer nincs hozzá csontrendszere, ami köré kocsonyás anyaga valahogy odatapadhatna? Én már tudtam, mert én már próbáltam, hogy ezt a szétomló embert nem lehet összetartani.

— Pedig én azt hiszem, Annácska, a maga szeretete nagyon erős abroncs tud lenni — mondta Márton.

— Szeretet? — húzta föl Anna a szemöldökét. — Nem tudom. Csak azt tudom, hogy volt idő, még az előtt a karácsony előtt, a régi lakásban, amikor úgy képzeltem, ha gyerekünk lenne, az összetartana. Központot adhatna az életünknek, és neki, az ő születeső lényének is. Persze, azt se titkoltam magam előtt, mekkora kockázat lenne: gyerek egy ilyen apától, ilyen örökségek lehetőségével, és ráadásul ekkora létbizonytalanságba; mert létalapnak a *Lengyelhon* mégis elég ingatag volt, Jerzyre pedig nem lehetett számítani: egy szép napon kiteszik az iskolából, leszázalékolják, vagy ha nem is, elissza vagy elveszti a fizetését. De egy-magam is szívesen vállaltam volna minden felelősséget, már talán nem is annyira őérte, mint inkább magamért: hogy legyen végre valami igazi értelme az egésznek. Ő azonban a legkisebb célzásra is vagy elrémült, vagy fölháborodott és magánkívül kiabálta: „Megőrültél? Ide akarsz gyereket, erre a nyomortanyára?”

Fáradtan mosolygott, szinte bocsánatkérően.

— Hát így volt — mondta csöndesen. — Akkor nem lehetett. Most meg már késő. Hiszen már hárman is alig férünk abban a kis lakásban.

— Hárman? — kérdeztem meglepődve. — Hogy-hogy hárman?

— Az öcsém is velünk van — felelte. — Ő lakik a konyhában.

S elmondta, hogy öccse a varsói zeneakadémiára jár, muzsikusnak készül, állítólag nagyon tehetségesen zongorázik. Az is kiderült, hogy lényegében Anna tartja el; ezért vállalt egy idő óta tolmácsi és idegenvezetői szolgálatot is a Művészeti Szövetség magyar vendégei mellett. Egyébként ezt az egész varsói tanulást ő harcolta ki a szüleinél és a hivatalokban, mikor a fiúnak otthon másodszor se sikerült a fölvetelije.

— Mégis, Annácska, nem vállalt ezzel túl nagy terhet magára? — kockáztatta meg Márton.

— Nem hagyhattam, hogy elkallódjék — hangzott a válasz, a világ legtermészetesebb hangján.

Hogy Pesten miért nem vették föl az öccsét, az teljes világossággal tulajdonképpen sosem tisztázódott előttünk. Lehet, hogy balszerencséje volt; lehet, hogy valami nehezen kinyomozható rosszindulaton múlt a

dolog. De az is lehet, és egy-egy elejtett szóból még leginkább erre lehetett gyanakodni, hogy mindjárt az első alkalommal összekülönbözött a bizottság egyik tagjával, alighanem magával a tanszék-vezető tanárral, és egyáltalán nem politikai, hanem valamilyen művészi kérdésben, úgyszólván a tanár aztán hallani sem akart róla többé.

Mi volt ez? Kamaszos önteltség? Korai művészgög? Vagy a nagy tét idegessége? Esetleg egy folyton összeütközésekbe sodródó, nehezen kezelhető, gyanakvó és ingerlékeny természet összeférhetlensége?

Valószínűleg az utóbbi; de ez már csak később derült ki, Sopotban.

Ahogy a vendéglőből kiléptünk, arcunkba csapott a nedves, hideg szél. A szederjes szélű, sötét felhők alacsonyan szálltak, egy-egy rongyuk beleakadt a Mária-templom tornyába s ott gomolygott a két torony közt, míg egy újabb szélroham tovább nem söpörte. Leszegett fejjel vágtunk neki a Ryneknek. Még át se értünk a túlsó sarkára, ferde kavargással, nagy, vizes pelyhekben megeredt a havaseső.

Még hátra volt a krakkói program utolsó pontja; látogatás a Művészeti Szövetségben. Gyakorlatból tudtuk, hogy az efajta fogadásokat többnyire mindkét fél únja; elhatároztuk hát, hogy minél rövidebbre fogjuk, és a lehető leghamarabb megszabadítjuk magunktól lengyel kollegáinkat. Úrügyünk is volt rá, este utazunk tovább, be kell csomagolnunk, el kell rendeznünk a dolgainkat, és így tovább. Hanem aztán mégis másként alakult.

Ötre érkezünk, s egy feszes és tapogatózó negyedóra után, mely alatt kölcsönösen elhangzottak, jórészt Anna tolmácsolásában, az összes ilyenkor hagyományos közhelyek és semmitmondó udvariasságok, a beszélgetést váratlanul főllesztotta Márton egy ártatlan, inkább csak maga elé dűnyögött megjegyzése, hogy szerinte a művészet első hivatása mégiscsak az, hogy szép legyen. Az egyik lengyel, egy valószínűtlenül sovány, karvalyorrú, üreges szemgödrű krakkói költő, aki addig valóban úgy ült a helyén, ahogy karvaly szunnyad az ágon, hirtelen fölfigyelt, elismételtette Annával a mondatot, sebes egymásutánban magába döntött két kupica konyakot és heves lengyel vijjogással lecsapott Mártonra.

— Először azonban azt mondja meg, mi a szép! — tolmácsolta Anna.

Márton a támadásra fölöttötte legeggyűyűbb békaképét, szaporán pislogott és úgy tett, mintha azon töprengene, hogyan fogalmazza meg minél világosabban a témára vonatkozó gondolatait; bár mint utóbb bevallotta, a világon semmire nem gondolt azon kívül, vajon lesz-e gymorgörce a pohárka konyaktól, amit megivott, vagy nem, és most mindjárt, előre bevegye-e a görcsoldót, vagy várja meg a fájdalom jelentkezését. De nem is volt szükség semmiféle gondolkodásra, mert a lengyel költő, mint kiderült, a krakkói avantgarde egyik vezére, kurta kis udvariassági szünet után egyszerűen lerohanta, olyan zuhogó szóáradattal, hogy Anna alig győzte tolmácsolni. Mi a szép? Van-e egyáltalán úgynevezett szépség, ha tetszik, abban a bárgyú kanti értelemben (mondta leplezetlenül ondorrall), hogy „érdek nélkül tessék”? Érdek nélkül egyébként sincs tetszés; és mi, illetve mikor mi az érdek? *Voilà la question!* — kiáltotta a nyomatékosság kedvéért franciául; de akármennyire ez volt szerinte a kérdés, egy legyintéssel napirendre tért fölötte.

— A művészetnek különben se szépnek kell lennie.

— Hanem? — kérdezte Márton naiv csodálkozással.

— Kifejezőnek — mondta a lengyel megföllebbezhetetlenül.

— Tehát vissza az expresszionizmushoz! — szolt közbe Tóbiás Laci és derékból előre dőlt, szinte rá az asztalra, jelezve, hogy átveszi a magyar érdekek képviselését.

Szabályszerű vita kerekedett, és folyt aztán több mint két órán át valóban bábeli színekkel és szenvedélyességgel, magyarul és lengyelül, Anna közreműködésével, majd a forrponatokon átcsapva franciába, sőt németbe is, tekintettel Tóbiás Lacira, aszerint, ki milyen nyelven tudott, és ki kihez fordult, s volt úgy, hogy egyszerre többen is beszélünk, többféle nyelveken. Mert a szőnyegre került kérdések, a művészet hasznáról, céljáról, hivatásáról, ha nem is voltak különösen újak, és ha nem is arra valók, hogy eldöntsék őket, ha egyáltalán eldönthetők lennének, arra mindenesetre jók, hogy a vita hevében összeharatózkodtassák az embereket.

Természetesen mi sem oldottuk meg a szépség mibenlétének és a szép minemőségének problémáját, de hála a problémának, igen kellemesen töltöttük el az unalmasnak ígérkező fogadást, melynek végére egyébként az álláspontok furcsa, de nem példa nélkül való módon fölcserélődtek, s aki addig relativista volt, makacs abszolútista lett, aki pedig kezdetben abszolútista nézeteket vallott, a legszélsőségesebb relativizmus mellett kötött ki. De a szavak és érvek párbajában sem ezt nem vettük észre, sem az idő múlását, s amikor fél nyolc előtt pár perccel Anna díszkret figyelmeztetéssel a karórájára pillantott, olyasféleképpen ocsúdtunk föl, mint mikor a színházban fölvonás közepén váratlanul lemegy a függöny.

Fölláttunk, megköszöntük a szíveslátást; mint ilyenkor szokás, mindenki mindenkit meghívott és mindenki mindenkinek megígérte, hogy eleget tesz a meghívásnak; elbúcsúztunk és kiléptünk az utcára.

Odakint minden fehér volt. Sűrűn, puha zizegéssel hullt a hó.

SOPOT

Éjféltajt indultunk Krakkóból és mindjárt le is feküdtünk; nem tudtuk, hol maradt el mögöttünk a tél. Éles, hideg napsütésre ébredtünk. Végláthatatlan síkságon vitt a vonat, kietlen, derlepte szteppén, melynek ritkás füve sárgásra aszalódott, és laposaiban itt is, ott is tócsák és kis tavak jege csillogott, peremén ezüst koszorúval. Dér-e, vagy kivirágzott szikso, a vonatból nem lehetett megállapítani. Ahogy teánkat kortyolgatva az ablakban álltunk, kétszer is láttunk, hosszan elnyúlva a zúzmarás fűben, teljesen értelmetlen beton csíkokat, mintha megpróbáltak volna valamikor országotat építeni ebben a pusztaságban aztán reménytelenül abba hagyták volna. Háborús repülőterek futópályái voltak. Az egyiknek a végében, mint őskori hulló csontrendszer, fölrémlett egy percre az egykori hangár töredezett vasbeton váza is. Időnkint egy-egy szürke folt látszott a messzeségben: összébújva szélmarta, vézna fák; de lehet, hogy azok is romok voltak.

A sivár vidék fölött, melyen csak nagy közökben állt egy-egy órház, vagy csenevész, koravén fái közt egy-egy céltalan, semmiféle lakott helyhez nem tartozó, hámlo vakolatú állomás, néhány csüggedten veszteglő tehervaggonnal és néhány, ki tudja mióta korhadozó ládával és hordóval a rámpán — a sivár vidék fölött metszően kék volt az ég, s kelet felé libasorban, de nagy távolságra egymástól, azok a duzzadt, hosszúkás, nagyon fehér kis felhők úsztak rajta, melyek már a tenger közelét jelzik.

Később a másik oldalon kirajzolódott egy komor, csipkézett tetejű tömb, és lassan kibontakozott egy valószínűtlen méretű, rőt téglákból rakott vár.

Közeledtünk Gdanskhoz..

Sopot számomra az első pillanattól fogva otthonos volt. Mintha már láttam volna valamikor; mintha emlékezném rá valahonnét, talán gyerekkorom egyik nyaráról, mikor nagybátyám egy-két hétre magával vitt azokra az osztrák fürdőhelyekre, ahol nyarait töltötte. Sopot is olyan volt — rám legalábbis úgy hatott —, mint azok a Monarchia idejéből maradt városkák, üzletek szegte főutcájukkal, mely egyben korzó is, ahol mindenki mindenkivel találkozhat; a mozival, mely dívákat mutogató kirakatával és este transzparensé liláspiros fényével valami ledér és hivalgó nagyvilágiságot képvisel az üdülők és nyugdíjasok puritán békességében (de van valahol egy kaszinó is, ahol állítólag nagy tételekben játszanak azok, akiknek bejárásuk van oda); és az obligát Grand Hotel kocsifölhajtós, terebélyes épületével, melynek bejárata mellett a pavilonban levelezőlapot és emléktárgyakat árul a hadirokkant, szalonjában pedig ötórai teán táncol a fiatalság.

Igen, legkivált a Grand Hotel volt ilyen emlékbéli ismerős (mert a Grand Hotelban szállásoltak el, hatalmas, örökké zúgó fák közt, közvetlenül az örökké zúgó tenger partján), kezdve a fölhajtótól a tágas hallig, a levelezőlapárús pavilontól a széles, kényelmes, piros szőnyeges, sárgaréz korlátos lépcsőig, az utcának beillő folyosóktól a teremnyire méretezett mellékhelyiségig, az emeletről emeletre ismétlődő rézkorlátos, nagy kerek felátótól egészen addig, hogy itt a szobakulcsot nem körteforma nehezék védte a vendégek feledékenységtől, mint a varsói Bristolban, nem is zsebrevághatatlan formájú fatábla, mint a Cracoviában, hanem óriási karikán lógtak, mint egyes régi intézményekben az illemhelyek kulcsai.

A Cracovia minden talpalatnyi helyet leleményesen kihasználó, fürdőszobás, előszobás, beépített-szekerényes komfortja után úgy hatott a Grand Hotelnak ez a térpazarló lakályossága, mintha a mából átléptünk volna egy régibb korbá, a század elejére vagy a múlt század végére, mindenestre olyan korbá, amikor az emberek jobban szerettek kényelmes díványokon heverészni, mint fürdőszobában tisztálkodni, a férfiak bajszkötőt használtak és a hölgyek több kalapskatulyával utaztak.

Lindowski pihenésül szánta nekünk ezt a pár sopoti napot a tenger mellett, és igaza volt: aki belépett a Grand Hotelba, annak legalább fél századnyit lassult az érverése.

Az időjárásról persze Lindowski se tehetett. Mire megebédeltünk és elindultunk, hogy sétáljunk egyet a városban, napsütésnek nyoma sem volt már. A tenger felől, a mélyszürke ég alatt jeges szél fúj, s időnkint hirtelen hózáporok szakadtak ránk.

Másnap az Orbis kocsiján bementünk Gdanskba, és fogvacogató hidegben jártuk be ezt a romjaiból újjávarázsolt balti középkort.

— Te mire emlékszel Gdanskból — kérdezte később egyszer, már hazajövet a vonaton Márton. — Mert én semmi másra, csak arra, hogy rettenetesen fáztam.

Én azért emlékeztem másra is, bár uralkodó benyomásom nekem is az maradt a városról, hogy hideg. Nem mintha különösebben fáztam voltam, engem általában csak a fagypont körüli nyirkosság didergét, mínusz tíz fokban — mert mint egy patika hőmérőjén láthattuk, annyi

volt — már többnyire egészen jól érzem magam. A hideg, vagy pontosabban valami fagyos ridegség itt inkább a falakból áradt, az oromzatos házakból, melyek a befelé élő polgárság nehézkesen merev elzárkózottságát sugallták még így vadonat újjá építve is, még akkor is, ha nagyon jól tudtuk, hogy odabent a régi, komor és homályos otthonok helyett kényelmes, világos, összkomfortos modern lakások vannak, villannyal, távfűtéssel, állandó melegvízzel, és bennük derűs új lakók a súlyos mozgású, feszes életű hajdani patriciusok helyett, akik már századok óta a katedrális gótbetűs sírlapjai alatt pihennek.

S ez a katedrális, hatalmas, várszerű törzsével és csapott tetős, zordan szögletes tornyával, mely inkább hat kalózok ellen emelt őrtorony-nak, mint templomtoronynak! Nem az Ulica Piwna felől közelítettük meg, hanem hátulról, a rakpart felől, ahol még metszőbben, hasogatta arcunkat az éles, egyenletes szél, s ahol szintén minden fenyegetően várszerű volt, kivéve azt a fehér üdülőhajót, mely búsan, célját veszve horgonyzott az olajos sűrű, piszkoszöld vizen a gabonaház előtt. Váratlanul tenyérnyi kékség nyílt az égen, s egy percre kisütött a nap. A víz színe megváltozott, végigcsillámlott rajta valami zománcos, kékes árnyalat, s a messzeségben álomszerűen fölfehérlett egy óceánjáró óriási teste. De a kék folt máris összezáruult az égen, a tenger csillogása kialudt, a távoli fehérség eltűnt, s parányi, jeges és szűrös pelyhekben megeredt a hó. A kis utcában, ahová befordultunk, a még épülőben lévő két házor közt már csúszósan havas volt a hepehupás úttest, és kezdett bársony fehérség rakódni a gyalogjárókat elfoglaló, zúzmarás deszka- és gerendahalmokra.

Az utcából térre bukkantunk ki — itt is téglarakások, törmelékek, építkezések homokdombjai, deszkarakások, állványozásból ottmaradt hosszú létrák — s a tér bal sarkában, kis. ódon házak közt ott állt hát-tal felénk megdöbbenő téglarót tömegével a katedrális.

A chartres-i székesegyház, vagy a párizsi Notre-Dame bizonyára nagyobb, de a gdanski dómhoz képest szinte lakályosan otthonos mind a kettő; még a náluk kopárabb kölni dóm sem hat ilyen nyomasztó nagysággal, az óriási méreteknek ezzel a kietlenségével. Ez a templom nem hajlék, hanem vár. Kívül vöröses, belül fehér falainak merev szigorát nem töri meg semmi dísz, semmi szeszély, sehol egyetlen szoborcsoport, egyetlen ciráda, vagy legalább egy tátott pofájú vízköpő szörnyeteg: sehol semmi nyoma rajtuk az emberi képzeletnek és kedélynek, annak a játékosan kicsorduló, minden praktikusságot nélkülöző fölöslegnek, amiről az emberre barlanglakó őskorától fogva ráismerni. Ezek a kopárságukban csak még magasabbnak tetsző, valóban szédítően magas falak (mert roppant, sima síkjaik valóban a szédülés érzését keltik bennünk, amikor elveszve a közéjük zárt térben, először siklik végig rajtuk a tekintetünk), ezek inkább bástyák, kevély és komor téglasáncok, valami vad, a házakat és tárházakat, kincseskamrákat és pénzeszsákokat örökké kifosztással fenyegető áradat, barbárok, vikingek, rablólovagok, pome-ránok, tenger, szél, jég, homokvihár, vagy az ostromló idő ellenében.

Hideg volt a templomban, az a mogorva, barátságtalan hideg, mely egy-két perc alatt átrágja magát a legmelegebb bundán is, áteszi magát a ruhán, a bőrön, lehúti a húsunkat és fészket rak a velőnkben, hogy végülis úgy érezzük, gerincünk helyén jégoszlop van, és tarkónkban egy öklömnyi jégdarab. Az üresség, a múlt, a kripták hidege volt ez, melyben az élet melegét egyetlen rőt lángocska képviselte: egy örökmécs a

jobboldali első mellékoltár helyén, a megszállás alatt megölt és a háborúban elesett kétezernégyszáz lengyel pap emlékművének talpázatán.

Mert egyébként e komor falak közé zárt óriási belső tér monumentális architektúrájából minden életet kifújtt valami zord történelmi szél. Csak a százados holtak maradtak itt, a padozat szorosan egymáshoz simuló, gótbetűs sírlapjai alatt, ki tudja milyen dohos pincemélységben, de mégis olyan jelenvalóan, hogy az ember ösztönösen halkra fogta lép-teit, nehogy a lent alvók álmát megzavarja.

Kint a Piwnán, ahol minden üzletbe benéztünk piros mikrokordért, természetesen hiába, meg a Długi Targon, ahol megkerestük parkoló kocsinkat, mintha nem is aprószemű havat, hanem parányi jégkristályokat szitált volna szemünkbe a szél. De mire a villanegyeden át fölértünk a kilátódombra, már sűrű, kövér pelyhekben hullt a hó. Lengő, réteges, fehér függönyön át láttuk odalent a kikötő medencéit, a mólók mentén rostokoló hajókat és a Balti-tenger párák végtelenbe vesző, szürkés-zöld, fehér tajték fodrozta síkját.

— Ugye szép? — kérdezte Anna rábeszélőleg, mikor kiszálltunk és körbe jártunk a kerek plató friss haván.

— Szép — bólintott Márton megadással. — Nyáron...

Anna megpróbált mosolyogni. Ajka kék volt, arca merev a hidegtől.

— Akkor legfőbb ideje, hogy hazamenjünk — mondta, és ugyanúgy dörzsölte a kezét, ugyanazzal a fázós, gyors, s most időtlenül régről ismerősnek tetsző mozdulattal, mint azon az első reggelen, mikor a krakkói pályaudvaron kilépett a hálókocsiból.

Gdanskban még benéztünk egy áruházba; mikrokordot ugyan nem kaptunk, de legalább fölmelegedtünk, míg a zsbongásban és tolongásban, el-elvesztve, majd újra megtalálva egymást, pultról pultra bolyongtunk a textilosztályon.

Aztán nem időztünk tovább, mentünk vissza Sopotba, végig a széles fasor jeges útján, melyen a fiatal lengyel sofőr észvesztő sebességgel, egykedvűen tört előre, trolibuszok és teherautók közt, elképesztően szűk réseken az ide-oda faroló kocsival, míg mindent és mindenkit meg nem előzött.

Három után ültünk ebédhez, kívülünk már alig voltak a hosszában félbevágott elipszishez hasonló, nagyablakos, huzatos étteremben. Ablakhoz telepedtünk, hiszen a hidegben igazán mindegy volt, hol foglalunk helyet. Szemünk előtt, szinte közvetlen alattunk tajtékzott a piszkos-szürke tenger. A hullámok ki-kicsaptak a partra, szétporló víz fehéres fátyolrongyait sodorta a szél, s a visszatoló habok után fadarabok, hínárok, ezüsthasú döglött halak maradtak a szikkadó fövényen. Halászhajó haladt el a messzeségben, kiemelkedő sötét testével olyan volt, mintha egy kocka úszott volna a tengeren. Aztán egy parányi gőzös, melyből csak szélbe foszló füstje látszott, két egymás után kötött uszály lomha koporsóját vontatta az orosz partok felé.

Az ablakdeszkák láthatatlan résein bedől a hideg, befújtt a szél, szüntelenül mozgatta és időnkint hólyagosra duzzasztva megemelte a tarka vászonfüggönyt, mely az étterem félelipsisét az elipszis másik felétől, az eszpresszótól elválasztotta.

Ez parányi asztalaival és a köréjük szorított alacsony, kék, zöld és piros huzatos székekkel épp olyan zsúfolt volt, mint amilyen kényelmesen tágas az étterem. Középtűt tenyéryni szabad helyet hagytak a

táncolóknak, a kijáratnál pedig dobogón zongora állt. Délután ötkor megjelent egy sötétkék szoknyás, fehér pulóveres, platinaszőke nő és egy-két unott futam után elkezdte műsorát, mindig a *Szép város Kolozsvár*-ral — ki tudja, milyen úton-módon került hozzá és lopta magát a szívébe ez az idejét múlt dallam — aztán alig lélegzetnyi szünetekkel egyfolytában játszott este nyolcig, anélkül, hogy fáradt lárvaarcán az élet bármilyen jele mutatkozott volna. Mikor a hallban nyolcat ütött az óra, rácsukta a födelet a billentyűkre és személytelen közönnyel eltávozott.

A gdanski kirándulás után, mondom, későn kezdtünk ebédhez, s amikor fölkeltek az asztaltól, kint már feketére sötétedett a tenger, égtek a parti lámpák, égtek bent a terem csillárjai is, az ablakokra ráhúzták a függönyöket és most azokat dagasztotta meg időnkint a légvonat, a presszóban egy pohár tea mellett elfoglalták őrhelyüket a valutas vendégekre vadászó, föltűnően rövidszoknyás, föltűnően kikészített, föltűnően unatkozó lányok, és a dobogón már szólt a *Szép város Kolozsvár*.

Anna ezúttal is céklalevessel kezdte, Mőd Márton pedig, emlékszem, gyermeki örvendéssel fedezte föl az étlapon a fájós gvomrának kiválóan megfelelő újházi tyúklevest. Éhesek voltunk, s nem is beszélünk, csak kanalaztunk szaporán, míg ki nem ürült a tányérunk. Akkor, míg a következő fogást vártuk, Anna hirtelen lenvült a kézításkáiáért — sosem a szék támlájára akasztotta, hanem mindig letette maga mellé a földre — fölkattintotta és egy kék borítékot vett ki belőle.

— Mutatok valamit — mondta, és gyors, kicsit félszeg mozdulattal odanyújtotta Mártonnak a borítékot.

Levelezőlap nagyságú fénykép volt benne, egy fiatalember arcképe.

— A férje? — kérdezte Márton.

— Az öcsém — mondta Anna. — Tetszik?

Kis büszkeség volt az arcán, és leplezetlen várakozás. Márton aggályosan rátekintett, aztán megint a képre.

— Hm... — dűnnyögte töprengő fintorral és kettőt-hármat pislogva tovább adta a képet Tóbiás Lacinak. — Erős, karakterisztikus arc... De nem hasonlít magára.

— Pedig hasonlítunk — mondta Anna, egy árszalonyi csalódottsággal. — Maga milyennek találja? — fordult Lacihoz.

Mint az imént Márton, most, Laci is elvégezte az összehasonlító pillantásokat.

— Mit mondiak... Ha nem tudnám, hogy az öccse — kezdte óvatosan —, ez a színészes fejtartás, ez a magabiztos póz olyan emberre vallana, aki nagyon, sőt talán túlságosan is tudatában van annak, hogy valaki... — Annára pillantott, aki elszűkülő szemmel figyelte, s ettől egyszerre mintha megijedt volna, hogy túl sokat mondott, kis szünet után valamivel emeltebb, leckefölmondó hangon folytatta: — Így azonban elsősorban a maga vonásait keresem az arcán. ebből viszont... hogy is fejezzem ki magamat... olyan interferencia támad...

Nem követtem tovább az egyre bonyolultabban tekerdő halandzsát, melybe Laci valódi filológus leleménnyel vonult vissza; mert a kép akkor már az én kezemben volt és minden figyelmemet lekötötte. Előbb az arc, aztán a hátlapon az aláírás.

(Folytatjuk)